

Sygn. akt II UK 299/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 sierpnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku Z. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 sierpnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 28 listopada 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy Z. S. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. z dnia 23 maja 2013 r., którym oddalono jego odwołanie od

decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. z dnia 27 lutego 2013 r., odmawiającej przyznania prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach.

W ustalonym stanie faktycznym wnioskodawca (ur. w dniu 6 lutego 1953 r.), udokumentował - według organu rentowego na dzień 1 stycznia 1999 r., 6 miesięcy i 27 dni pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, stąd decyzją z dnia 27 lutego 2013 r. odmówił wnioskodawcy prawa do dochodzonego świadczenia, ponieważ nie spełnił on przesłanek określonych w art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm., dalej ustawa o emeryturach i rentach). Organ rentowy nie uznał jako pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia wnioskodawcy w Przedsiębiorstwie Handlu Wewnętrznego w O. w okresie od dnia 18 czerwca 1974 r. do dnia 6 października 1989 r., wobec sprzeczności wydanego świadectwa pracy w szczególnych warunkach z dokumentami płacowymi, ponadto wymienione w świadectwie stanowiska pracy - w ocenie organu rentowego - nie odpowiadają stanowiskom wskazanym w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) - dalej rozporządzenie. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca zatrudniony był w Przedsiębiorstwie Handlu Wewnętrznego w O. w okresie od dnia 18 czerwca 1974 r. do dnia 25 marca 1977 r. jako kierowca - konwojent, od dnia 26 marca 1977 r. do dnia 17 listopada 1982 r. jako konwojent, spedytor, ładowacz, następnie ponownie od dnia 18 listopada 1982 r. do dnia 14 kwietnia 1985 r. jako kierowca - spedytor. Wnioskodawca legitymował się w tym okresie uprawnieniami do prowadzenia samochodów o ciężarze poniżej 3,5 tony. Dnia 27 marca 1985 r. wnioskodawca uzyskał uprawnienia do prowadzenia samochodów ciężarowych o ciężarze powyżej 3,5 tony i od dnia 15 kwietnia 1985 r. został zatrudniony na stanowisku kierowcy samochodu STAR W 28 (o ciężarze powyżej 3,5 tony) i na tym stanowisku pracował do dnia 6 października 1989 r.

Po przeprowadzonym postępowaniu dowodowym Sąd, powołując się na art. 184 i art. 32 ust. 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach oraz § 4 rozporządzenia,

orzekł, że wnioskodawca wykonywał prace wymienione powyżej, lecz nie była to praca wykonywana w szczególnych warunkach, z wyjątkiem okresu od dnia 15 kwietnia 1985 r. do dnia 6 października 1989 r. Wnioskodawca początkowo pracował jako kierowca samochodu o ciężarze poniżej 3,5 tony, a po utracie przez niego, w związku z wyrokiem karnym, uprawnień do prowadzenia pojazdów mechanicznych, zatrudniony był na stanowiskach spedytora, konwojenta i ładowacza. Stanowiska te nie są, wbrew twierdzeniom wnioskodawcy, pracami wykonywanymi w szczególnych warunkach. Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z wykazem A do rozporządzenia, w dziale VIII, w którym wymienione są stanowiska na których wykonywana jest praca w warunkach szczególnych w transporcie i łączności pod poz. 1 wymienione są ciężkie prace załadunkowe i wyładunkowe oraz przeładunek materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących w transporcie, zaś w punkcie 2. prace kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony. W ocenie Sądu niesporne jest, że wnioskodawca nie pracował przy załadunku i wyładunku materiałów sypkich, pylistych, toksycznych i żrących lub parzących, a tym samym nie ma podstaw do uznania jego pracy w charakterze spedytora, ładowacza i konwojenta, jako pracy wykonywanej w warunkach szczególnych.

Zaskarżonym wyrokiem, Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy, dzieląc ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz zapadłe orzeczenie. W ocenie Sądu drugiej instancji Sąd Okręgowy trafnie uznał, że wnioskodawca nie wykazał 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych, a wykonywania przez niego praca konwojenta spedytora i ładowacza nie była pracą wymienioną w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia. Sąd wskazał w uzasadnieniu, że błędne jest stanowisko wnioskodawcy, że wymienione w dziale VIII załącznika A do rozporządzenia prace w transporcie i łączności w punkcie 1 należy uznać za odrębne, oddzielne; 1. ciężkie prace załadunkowe i wyładunkowe, które dotyczą wszystkich materiałów oraz 2. przeładunek dotyczący wyłącznie materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących w transporcie. Taką interpretację przepisu Sąd uznał za nieprawidłową. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu A wymieniono konkretne stanowiska, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do niższego wieku emerytalnego.

Sposób kwalifikacji prawnej tych prac nie jest dziełem przypadku. Specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje bowiem charakter świadczonych w nich prac i warunki, w jakich są one wykonywane, ich uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia. Zatem, aby wnioskodawca mógł uzyskać prawo do emerytury przy ukończonym 60 roku życia, musiałby wykazać, że był pracownikiem, mieć 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych i wykonywać przez co najmniej 15 lat pracę w szczególnych warunkach i przesłanki te winien spełnić przed 1 stycznia 1999 r.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy i zarzucając naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię - wykazu A dział VIII pkt. 1 załącznika do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, i przyjęcie, że „wymienione w cytowanym przepisie czynności tj. ciężkie prace ładunkowe i wyładunkowe odnosić można jedynie do prac wykonywanych przy materiałach sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących”, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez przyznanie wnioskodawcy prawa do dochodzonego świadczenia emerytalnego, ewentualnie uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma usprawiedliwione podstawy, bowiem zawarty w niej zarzut naruszenia prawa materialnego poprzez błędną wykładnię pkt 1 działu VIII wykazu A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. jest uzasadniony.

Okoliczności faktyczne przedmiotowej sprawy, wiążące Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹³ § 1 k.p.c., są niewątpliwe. Wynika z nich, że wnioskodawca w okresie od 18 czerwca 1974 r. do 25 marca 1977 r. był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Handlu Wewnętrznego w O. jako kierowca-konwojent, od dnia 26 marca 1977 r. do 17 listopada 1982 r. jako konwojent, spedytor oraz ładowacz, a następnie od dnia 18 listopada 1982 r. do 14 kwietnia 1985 r. jako kierowca -

spedytor, posiadając uprawnienia do prowadzenia samochodów o ciężarze poniżej 3,5 tony. Nie jest też wątpliwe, że wykazał on łączny okres zatrudnienia w wymiarze 25 lat i nie jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego. Sporna w sprawie pozostaje ocena pracy wnioskodawcy jako pracy w warunkach szczególnych, uprawniająca do dochodzenia tzw. wcześniejszej emerytury w okresie od 1974 do 1985 r., w czasie której wykonywał, poza czynnościami kierowcy i konwojenta, prace ładowacza.

Wstępnie należy przypomnieć (w ślad za ustalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego), że ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56, poz. 498) zmieniono treść art. 32 ustawy emerytalnej, w związku z czym od dnia 2 maja 2003 r., w celu ustalenia uprawnień, o których mowa w jego ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważało się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych. Przepis ten, w zakresie, w jakim posługiwał się określeniem „w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych”, został wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (OTK-A 2004 nr 6, poz. 57 i Dz.U. Nr 144, poz. 1530) pozbawiony mocy prawnej. Przepis art. 32 ust. 4 ustawy pozostał bez zmian, stanowiąc, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych.

Wykładni pojęcia „przepisy dotychczasowe” dokonał Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243), wskazując na przepisy rozporządzenia, z wyłączeniem tych, które zobowiązywały ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralne związki spółdzielcze do ustalenia wykazu stanowisk pracy w podległych im zakładach pracy. Stwierdził, że odesłanie do przepisów dotychczasowych w kwestii wykazów

obejmujących świadczenie pracy w warunkach szczególnych, zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej, nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. Odesłanie dotyczy więc tylko wieku emerytalnego, rodzajów prac, stanowisk, warunków uprawniających do wcześniejszej emerytury. To pozwala na wniosek, że przepisy dotychczasowe, o których mowa w odesłaniu, to § 2 ust. 1 rozporządzenia, stanowiący, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy; przepisy § 4-8a, określające wiek emerytalny i okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia oraz przepisy § 9-15, dotyczące wieku emerytalnego i warunków przechodzenia na emeryturę osób zatrudnionych w szczególnym charakterze. Sąd Najwyższy w konsekwencji stwierdził więc, że odesłanie do przepisów dotychczasowych nie dotyczy kompetencji do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska, na których świadczy się pracę w szczególnych warunkach, ale obejmuje samą treść tych wykazów i inne okoliczności wyraźnie wskazane w art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej *in principio*, co zostało zaakceptowane przez Trybunał Konstytucyjny w motywach wskazanego wyżej wyroku.

W okolicznościach sprawy znaczenie przesądzające ma wykładnia pkt 1 działu VIII wykazu A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. określającego prace w warunkach szczególnych świadczone w pracy w transporcie i łączności. Wnioskodawca bowiem był zatrudniony w przedsiębiorstwie transportowym, pracując w charakterze kierowcy - konwojenta, wykonując prace spedycyjne (załadunkowe i wyładunkowe). Powołany wyżej przepis zalicza do prac w warunkach szczególnych ciężkie prace załadunkowe i wyładunkowe oraz przeładunek materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących w transporcie. Dokonując wykładni tego przepisu nie można uznać, że stanowisko Sądu Apelacyjnego wskazujące, że jedynie prace przy załadunku i wyładunku materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących, jest uprawnione. Przepis ten wymienia dwa rodzaje prac, z których każda stanowi pracę

w warunkach szczególnych. Po pierwsze pracą taką jest wykonywanie ciężkich prac załadunkowych i wyładunkowych, a po drugie prac przeładunkowych, które nie będąc pracami ciężkimi, dotyczą jednak materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących. Tak więc, w ocenie Sądu Najwyższego, wykładnia tego przepisu dokonana w skardze kasacyjnej wnioskodawcy, jest trafna, co uzasadnia zarzut naruszenia przez Sąd prawa materialnego przez jego błędną wykładnię. Stwierdzenie powyższego nie oznacza jednak, że w ustalonych okolicznościach sprawy przepis ten znajduje zastosowanie, gdy się zważy, że w toku postępowania nie oceniano prac wykonywanych przez wnioskodawcę w aspekcie ich „ciężkości”, poprzestając na nieuprawnionej konstatacji, że skoro wnioskodawca nie pracował przy załadunku i wyładunku materiałów sypkich, pylistych, toksycznych i żrących lub parzących, brak podstaw do uznania jego pracy w charakterze spedytora, ładowacza i konwojenta, jako pracy wykonywanej w warunkach szczególnych. Oznacza to, że zastosowanie prawa materialnego nastąpiło przedwcześnie bez ustalenia wszystkich koniecznych okoliczności sprawy, w tym dokonania oceny charakteru wykonywanych przez wnioskodawcę prac załadunkowych i wyładunkowych - ich ciężkości.

Mając to na względzie orzeczono jak w sentencji, po myśli art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

O kosztach orzeczono po myśli art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.